

DEJAN
STOJILJKOVIĆ

UČITELJ
MAČEVANJA

■ Laguna ■

Copyright © 2026, Dejan Stojiljković
Copyright © ovog izdanja 2026, LAGUNA

Trpljenje je oklop, smirenje je štit, a molitva je mač.

Isak Ninivski

Sadržaj

Prolog	
IZ BELOG U CRNO	9
Prvi deo	
ISHODIŠTA	27
Međuigra	
DRUGA TROJA	105
Drugi deo	
STAZE HROMOG VUKA	133
Međuigra	
MORIOR INVICTUS	251
Treći deo	
VRANINO NASLEĐE	261
Epilog	
IZ CRNOG U BELO	349
Rečnik arhaizama, turcizama i drugih pojmova	359
<i>O autoru.</i>	367

Prolog

IZ BELOG U CRNO

*Od Kosova porabócen bih ismailćanskom narodu, dok ne
dođe car Persa i Tatara i razruši ih. I mene od njihovih
ruku Bog milošću svojom oslobodi.*

Beogradska povelja despota Stefana Lazarevića

Predeo pred njim satkan je od crnih i belih polja.

Nastanjuju ga tanušne figure od slonovače, nemi vojnici u mrtvom spokoju. Jedino njegova svemoćna ruka daje im život.

Pomera ih iz polja u polje.

Iz belog u crno.

I iz crnog u belo.

Taj pokret u tišini smrtnoga sveta neki nazivaju ratom.

Taj sudar figura u kojem neke nestanu u ognju i krvi, taj dimom i stradanjem obavijeni nemir, neki ljudi zovu nesrećom...

Za njega, to je jedini način na koji svet može da postoji.

Za njega, to je smisao života.

To nemo kretanje.

To nestajanje pri sudaru koji mrvi kosti i kida meso...

Iz belog u crno.

I iz crnog u belo.

Onda nezgrapnim pokretom šake pomera još jednu figuru, i diže glavu da pogleda u stidljive oči koje su sa druge strane šahovske table zurile u njega.

Te oči pripadaju njegovom unuku i sijaju se u polutami šatora i neodlučnosti bića. Ne zna kako da odgovori, koji pokret

da učini. Ipak, taj nejak i dečak za koju godinu postaće odlučni ratnik, jahaće beskrajnim predelima zemlje, sejaće strah, smrt i nadu... Sve u slavu jedinoga Boga. Baš kao što i on to čini sve ove godine. Kada je pobio sto hiljada Seldžuka u Sivisu, naređujući svojim vojnicima da ih žive zakopaju. Kada je u Bagdadu od odsečenih glava napravio pobednički spomenik u vidu kule. Kada je posekao agarenskog princa nakon što ga je vodio u kavezu i pokazivao ljudima kao divlju zver.

„U redu je“, rekao je tiho, ali dovoljno glasno da ga unuk čuje. „Daću ti vremena da razmisliš...“

Ustao je i izašao iz šatora. Napravio je nekoliko koraka i zastao na ivici brda sa kojeg je pucao pogled na veliko Angorsko polje.

Prizor koji se ogledao u njegovim zenicama boje crnog mermera – bio je veličanstven u svojoj zastrašujućoj lepoti.

U velikoj dolini opasanoj brdima, kao u ogromnom vulkanskom grotlu, dve vojske, turska i persijska, sekale su se u pomami zverinog nagona i vrelini azijskog sunca tog užasno toplog 28. jula 1402. godine.

Tamerlan, naslednik velikog Džingis Kana, nemilosrdni osvajač i gospodar Persije, Kine, Indije, Bajkalskog jezera na severu i Egipta na jugu, svirep koliko i slavloljubiv, gledao je u to krvavo razbojište ravnodušno kao što je pre nekoliko trenutaka gledao u šahovsku tablu.

A onda se osmehnuo gordo, i zadovoljno.

Jer, gle... Sve figure bile su na mestu na kome je želeo da budu.

Njegova vojska je nastupala, protivnička se povlačila i osipala.

Ipak, znao je: Osmanlije ovog sudbonosnog prepodneva nisu bili vojska koju je porazila bolja strategija i jača sila.

Ne, oni su bili vojska koju je porazila žeđ. Reka koja je krivudala posred ravnice bila je presušila i sada je njeno suvo korito podsećalo na mrtvo telo zmije ispruženo posred vrelog i beživotnog peska.

Prvo je Turke, iscrpljene od dugog marša po anadolskom suncu, mongolska vojska zasula kišom strela i vatrom sa bacača na leđima slonova. Zatim je glavnina krenula u napad i Turci su se, kao što je predvideo, povukli, a onda se desila ključna stvar. Jedan deo turske vojske, Seldžuci, prešao je na mongolsku stranu, tim izdajstvom ostavivši pešadiju i glavninu otkrivenu. Janjičari pod komandom Ali-paše već su počeli da odstupaju, i pobeđa je bila nadohvat ruke...

A kralj... Kralj je bio zarobljen u sredini polja.

Padišah Bajazit – koji mu je poručio da će njime nahraniti pse – sada je bio u sredini bojišta, potpuno okružen, dok su njegovi janjičari, spahije i pešadija razbijani silovitim naletima organizovane mongolske vojske.

Veliki kan je zatim pogledao udesno i video centar turske vojske u kome je jamačno bio i gordi Bajazit Jilderim, pobednik Kosova i Nikopolja, opkoljen hiljadama mongolskih vojnika, bez ikakvih izgleda da živ izađe iz toga obruča koji se oko njega sve više stezao.

Zadovoljan onim što je video, Tamerlan već krenu da se vrati u šator i nastavi započetu partiju šaha, kada mu za oko zapade nešto što se nije uklapalo u veličanstvenu sliku njegove pobeđe nad Bajazitom.

Napravio je zato još neki korak prema ivici brda na kome je bio šator, i u čijem podnožju se nalazio deo odmorne vojske pod vodstvom njegovog sina Muhameda.

Oči Demira Tamerlana postadoše dva uska proreza dok je sa zanimanjem i zbunjenošću gledao u uzvišicu na sredini bojišta, i događanje koje nije sledilo njegovu zamisao bitke.

Kao veliki bedem od usijanog gvožđa, na neznatnom uzvišenju u širokom Angorskom polju, daleko od središta agarjanske vojske, gde je bio sultan, stajali su nepomični redovi oklopnika. Mongolska vojska razbijala se o taj čelični bedem kao morski talas o tvrdu stenu. Već ovako letimičnim pogledom Tamerlan

je mogao da zaključi da na tom mestu, levo od sredine, ima gubitke koliko i na čitavom ostalom delu bojišta. Njegovi vojnici nasrtali su na oklopnike hrabro i ljutito, ali bivali su odbijani takvom žestinom da su se čitavi odredi rasipali poput pokošnog klasja na vetru, što posečeni mačevima ili probodeni dugim bojnim kopljima, što u paničnom begu preko leševa svojih saboraca.

„Gle kako su ljuti i pomamni oni derviši!“, reče veliki kan, ne trudeći se da sakrije divljenje u glasu.

„Nisu ono derviši, gospodar, nego hrišćani!“, ispravi ga jedan od vojnih savetnika koji je stajao iza njega.

„To je princ Stefan Visoki od Srbije... I njegovi oklopnici!“, dodade drugi.

I zaista, naprežući svoje stare, pomalo umorne oči, trudeći se da mu pogled prodre kroz oštre usijane zrake letnjeg sunca i kroz prašinu i krv bojišta, veliki Tamerlan na čelu tih oklopnika koji su bez zadržke satirali njegove najbolje ratnike ugleda visokog viteza duge plave kose kako vitla mačem sekući vazduh, meso i kost.

„Dobro se bore...“, reče Tamerlan tvrdo, kao da drži kamen pod jezikom; zatim pogleda ulevo, gde se obruč oko sultana Bajazita sve više stezao, „i zaludno se bore.“

Bez namere da prati dalji tok boja za koji je već sada bio siguran da ga je dobio, veliki silnik Timur Lenk, od neprijatelja prozvan „Hromo gvožđe“, hramljući krenu nazad, u šator, gde ga je, nadnet nad šahovskom tablom, čekao najmlađi unuk.

Kad je već gotovo zakoračio u spasonosnu hladovinu velikog šatora, začu glas jednog od savetnika:

„Gospodaru...“

„Šta hoćeš?“

„Vojska princa Stefana...“

„Da. Video sam. Odlično se bore. Ali ne вреди im. Pobjeda već pripada meni.“

„Ne to, gospodaru... Oni...“

„Šta?“

Oklevajući koji tren, savetnik na kraju nekako izgovori:

„Oni se *pomeraju*...“

Tamerlan se namršti pa odgega nazad, do mesta na kome je stajao i posmatrao bitku neki trenutak pre. Dugim pogledom prodre u dubinu bojišta sve do uzvišice na kojoj je bila vojska Stefana Visokog. Savetnik je bio u pravu – oni su se kretali... Neki potmulji osećaj gneva natera ga tada da stisne zube. Tako je, kretali su se... Pravo ka obruču koji je njegova vojska stegla oko Bajazita i njegovih janjičara. Bilo je, pritom, prosto neverovatno kako su se lako probijali kroz redove Tatara i Seldžuka, sekući ih i gazeći konjima, terajući ih u mahniti beg.

„Taj hrišćanski princ“, procedi Tamerlan gnevno kroza zube, „on je krenuo da Jilderima oslobodi iz obruča.“

„Tako je, gospodaru“, potvrdi oprezno jedan od savetnika. „A tvoja pobeda neće biti potpuna ako Bajazit utekne.“

Demir je neko vreme zurio u nestvarni prizor pred sobom osećajući kako tok bitke lagano počinje da se otima njegovom naumu. To ga je vređalo isto onoliko koliko ga je uznemirilo.

„Zašto mi niko nije pomenuo ove hrišćane?“, besno je upitao savetnike, i dalje zureći u vrelo Angorsko polje. „Znali ste sastav Bajazitove vojske.“

„Nismo znali da su toliko... čvrsti“, jedva izusti jedan od savetnika.

Tamerlan se okrenu i probode ga pogledom kao kopljem.

„Kaži Muhamedu da krene sa svojom vojskom...“

„Da, gospodaru...“

„Kaži mu da udari pravo na Stefana i njegove oklopnike...“

Oni ne smeju da se spoje s Jilderimom i njegovim janjičarima.“

„Da, gospodaru...“

Savetnik se brzim koracima zaputi ka podnožju brda gde je princ Muhamed, u velikom šatoru, čekao naređenje svoga oca.

„I kaži mu...“, savetnika zaustavi tvrd i odlučan glas gospodara; seiz zastade i pomalo uplašeno se okrenu.

Njegov gospodar, obučen u pancir, nizak i hrom u jednu nogu, živa slika surovosti i pohlepe, svojim hrapavim glasom dodade još jedno naređenje:

„Kaži mu da hoću glavu tog plavokosog hrišćanskog princa nataknutu na koplje... Ovde, ispred mog šatora.“

U pomami bitke, kroz vazduh uzavreo od sunca i umiranja, u kovitlacu od peska i krvi, Bajazit Jilderim, pobednik Nikopolja, vitlao je svojom velikom sekirom... Ubijao je lako, bez napora. Nije osećao ni teret teškog oklopa, ni umor u mišicama, ni jaru ovog paklenog pustinjskog dana.

Ali osećao je žeđ.

Žeđ za krvlju, žeđ za slavom... Žeđ za pobedom.

I kako bi kom od mongolskih vojnika raspolutio glavu ili odsekao ruku, tako bi se žeđ pojačavala, mučila ga, izjedala iznutra. S vremena na vreme pogledao bi ka nebu sa kog je pržila užarena zvezda, a onda bi nastavio da seče i sakati. Sve dok nije video zastavu kako se približava centru vojske, u kome se on nalazio. Zastava je bila bele boje. I imala je na sebi iscrtan crveni krst.

Princ Bajazit nije bio neuk kad je hrišćanska vera u pitanju, poznavao je dobro njene zakone i njene običaje.

I njene svece.

To je bila zastava Svetog Georgija Pobedonosca.

I samo se jedna vojska na ovom bojnopolju borila pod njom.

„Opet ti, Stefane?“, upita Bajazit vladara srpske kneževine, i svog vazala, kada ga tog dana po treći put vide da dolazi do njegovog položaja.

Stefan stade pred njega i skinu svoj šlem.

Jedna strela dolete sa strane i ubi spahi-oglaš koji je bio na samo metar od njega. Stefan ne trepnu.

Bajazit spusti svoju sekiru na zemlju i osloni se na nju da se malo odmori.

Nakon što je duboko u pluća udahnuo vreo vazduh, obrisao nadlanicom krvlju poprskano čelo, pa dozva slugu.

„Seizu! Dodaj tu mešinu s vinom!“

Sluga je dotrčao noseći mešinu, Bajazit mu je grubo otrže iz ruke i otpi dugi gutljaj. Uši su mu parali krici ljudi koji su umirali na razne načine, ali se nije mnogo obazirao na to. Čak ni kada je sledeća strela probila seizu potiljak, i njen vrh mu izašao na desno oko.

„Moj otac“, obrati se sultan svom vazalu, ravnodušno posmatrajući mrtvog seiza koji je preostalim okom zurio u golo angorsko nebo. „Strašno je mrzeo tu moju strast za vinom. Smatrao je da će me to odvesti u brzu propast. A gledaj me sad?“

„Gledam“, reče Stefan glumeći da odobrava.

„Tvoj i moj otac poginuli su zajedno. U istoj bici.“

„Zajedno?“

„Dobro“, slegnu ramenima Bajazit pa pruži mešinu s vinom Stefanu. „Na suprotnim stranama. Ali sudnji dan i mesto bili su im isti.“

„To je tačno“, složi se Stefan i potegnu malo vina. Imalo je ukus krvi i ukus rđe.

„Mogli bismo tako i nas dvojica?“

„Da poginemo u istoj bici?“

Iz prvih redova dotetura se janjičar sa sekirom u leđima, i pade naznak.

„Da“, reče Bajazit ne obraćajući pažnju na još jednog mrtvaca pred svojim nogama. „Ima li ičeg slavnijeg od toga?“

„Ima. Videti novi dan. Voditi u njemu novu bitku. Pobediti u njoj.“

„Ah“, odmahnu Bajazit rukom pa ponovo nategnu iz mešine. „Kaursko praznoslovlje. Carstvo nebesko i raj sagrađen na oblacima...“

Još jedna strela dolete sa mongolske strane i zabi se pravo u mešinu.

„Kako stvari stoje – želja će ti se ispuniti“, reče Stefan.

Bajazit odbaci u stranu ovu mešinu pa dozva drugog seiza.

„Još vina! Donesi mi novu mešinu! Ova je... bušna.“ Zatim se okrenu Stefanu i reče. „Treći put se danas probijaš do centra.“

„Ovaj put je bilo malo teže. Sveže mongolske trupe udarile su nam na bok.“

„I? Kako se to završilo?“

„Kao što vidiš...“

„Cela Mongolija nije dorasla moćnom Stefanu Visokom i njegovim vitezovima?“

„Ne cela. Bile su to jedinice princa Muhameda. Jedan moj oklopnik ga je oborio s konja.“

„Ubili ste ga?“

„Mislim da je preživeo.“

„Šteta... Sa mojim bratom Jakubom niste bili tako trapavi...“

„Mnogi i danas veruju da si njega ti ubio.“

„Naravno... verni moj vazalu. Zadavio sam ga svilenim gajtanom tik pre nego što su ga pregazili Brankovićeви oklopnici... Zajedno sa glavninom njegovih vojnika.“ Bajazit pljunu u stranu pa izbacila. „Nesposobni i nedostojni ništak...“

„Nije lepo tako govoriti o mrtvima“, ukori ga Stefan.

„Zašto? I mi ćemo uskoro biti mrtvi. Čuješ li ovo, Stefane?“

„Šta?“

„To slava gazi prema nama...“

„Slava? Mislim da će pre biti tatarska konjica.“

„Ko god da je... Dočekaću ga na oštricu moje sekire. Ne plašim se, ne kajem se, ne brinem... jer će vekovi koji dolaze biti milosrdni prema Bajazitu Munjevitom. Znam da će moje ime biti zlatnim slovima upisano u povest carstva. I blistaće silnijim sjajem nego ime moga oca...“

„Padišah Murat ostavio je iza sebe veliko nasleđe“, pokušavao je Stefan da ga odobrovolji.

„I sve to je poništeno jednim zamahom mača na Kosovu polju. Ne“, reče Bajazit. „To nije nasleđe. To je posmrtno slovo... o jedinom osmanskome sultanu koji je poginuo u bici.“

„Ima li slavnije smrti od toga?“

„Ima. Ova koja će se danas možda desiti meni. Ili neka druga. Koja me čeka u nekoj novoj bici“, gorko završi padišah, zatim podiže sekiru i prebaci je preko desnog ramena. „Ne možemo obojica u dženet danas“, zaključio potom. „Ti imaš zadatak kao moj vazal... i kao moj prijatelj.“

„O kakvom zadatku se radi?“

„Moj sin... Sulejman. Eno ga u prvim redovima. Čeka da ga neki mongolski pas probode kopljem.“

Stefan pogledom pređe preko prve linije gde su se, ispod zelenih, crvenih i crnih zastava Osmanlije i Tatari nemilosrdno klali.

„Hoću da ga izvedeš sa bojišta“, reče Bajazit.

„Želiš da tebe napustim, gospodaru?“, upita Stefan s nevericom u glasu.

„Ne. Želim da spaseš carstvo.“

„A ti?“

„Ja ću ostati ovde da vam čuvam odstupnicu.“

„Zašto? Povuci se dok još možeš.“

Bajazit tužno pogleda u praznu mešinu bačenu u pesak, a glas mu je bio miran i ravan.

„Idi sad, Stefane Visoki od Srbije“, reče. „Ka nekoj drugoj smrti. Ovde je danas nećeš naći. I ne osvrći se. A onda nađi novog vazala kome ćeš služiti...“

„Nikom ja više neću biti ni sluga ni vazal“, na to će Stefan. „Samo svome narodu, i svome Bogu.“

Bajazit na to klimnu glavom, i nešto nalik osmehu na tren mu minu usnama.

„Ništa manje od tebe i ne očekujem.“

Princ Muhamed, najstariji sin velikog kana, kleči i gleda u zemlju. Iz ravnice do njega dopire zaglušujuća buka bitke.

Ljudski krici mešaju se sa zveketom čelika, njištanjem konja i rikom umirućih slonova.

Kroz tu oluju zvukova dopire glas njegovog oca.

„Umesto Stefanove glave – ti mi nudiš svoju? Nismo se tako dogovorili, sine moj.“

Muhamed progovara, teško i sa mukom, dok i dalje zuri u zemlju i pokušava da šakom zaustavi krv iz duboke posekotine na levom ramenu. Znoj mu se sa čela sliva u oči, kratki mu pogled, pa mu se na momente čini da je sve ovo samo san iz koga će ga izvesti spasonosno buđenje.

Kao kroz maglu, do njega dopire i drugi glas, glas jednog od ratnih savetnika njegovog oca.

„Gospodaru... Stefan Visoki se povlači sa bojišta.“

„Izdao je Bajazita?“, pita Tamerlan.

„Mislim da ne.“

„Kako znaš?“

„Poveo je sa sobom Bajazitovog sina. Princa Sulejmana.“

„Mudro... Hoće da spase naslednika trona. A sa njim i carstvo. Vidiš, Muhamede... To je vazal. To je odan čovek. Pravi ratnik. A ne ti.“

Muhamed ćuti, rana na desnom ramenu žeže ga kroz zapeklju krv. Ali još više ga peče pominjanje imena toga kaurskog princa koji ga je ponizio na bojnom polju. I njegovo ime, koje na romejskom znači „ovenčan“, oseća kao uvredu. I bes mu zbog toga kipti u utrobi, s njim i nada da će dobiti još jednu priliku da opere obraz. Kaurinovom krvlju, ako je to ikako moguće. Hrišćanski šejtan nije dao svojim ratnicima da ga ubiju kada su ga kopljem oborili s konja. Jasno je video, dok je ležao ranjen, kako je Visoki opozvao ratnika koji je krenuo da ga dokrajči. *To je princ!,* doviknuo mu je. *Ostavi ga! Njega čeka neka dostojnija smrt.*

„Ni ja, ni emir Bajazit, izgleda, nemamo sreće sa sinovima“, zaključuje veliki kan ravnodušno. „Njegov, vidiš, beži iz bitke... A tebe zamalo nisu ubili.“

Muhamed tada konačno podiže glavu da se suoči sa svojim ocem i gospodarem.

„Moja vojska nije dorasla Stefanovoj“, počeo promuklim glasom. „Oni su teški oklopnici, prekaljeni u mnogim bitkama, a moji su...“

„To je *moja* vojska!“, zagrmje veliki kan.

Zatim mu priđe, i teška senka pade preko Muhameda, kao da je nešto iznenada pomračilo sunce.

„Tebi, Muhamede, ništa ne pripada!“, Tamerlanov glas sekao je poput pucnja biča. „Ni taj kićeni oklop koji nosiš, ni sablja za pojasom, ni titula... Ni krv koja teče iz te rane. Sve je to *moje*. I ja ti sve to mogu uzeti kad god poželim. Kao što sam ti i dao.“

„Onda uzmi, oče“, uzvрати Muhamed oporo. „Šta čekaš?“

Veliki kan se naže i pogleda ga pravo u oči.

„Ti... Usuđuješ se da mi prkosiš?“

„Svestan sam da sam te osramotio. Prilažem ti svoj život.“

„Miriš se sa sudbinom?“

„Ne, ja samo...“

„Predaješ se?“

„Ne, ja...“

Muhamed zatim pogleda u stranu, prema šatoru, u kome je njegov sin mirno sedeo pored šahovske table čekajući novu partiju.

„U životu je najlakše biti kukavica, sinko“, tvrdo će Tamerlan.

Muhamed na to vrati pogled na oca koji se već bio malo odmakao i dozvolio da ga vrelo pustinjsko sunce ponovo obasja.

„Daću ti još jednu priliku“, glas velikog kana sada je bio blaži. „Budi kao tvoji preci... U stvari... još bolje.“ Tamerlan zastade, pa izbacila. „Probaj da budeš kao Stefan Visoki od Srbije.“

Od rodnog Kruševca do Jedrena, od Jedrena do Bruse, od Bruse do ovog bezbožnog mesta u pustinji, putem koji je bio posut

ružama i trnjem, Olivera Hrebeljanović putovala je dugo, i na tom putu od uplašene devojčice postala zrela žena i miljenica svog supruga i gospodara Bajazita. I njen brat postao je pouzdanik moćnog osmanskog emira, pre svega zahvaljujući odanosti i viteškim vrlinama koje je stari ratnik Jilderim odmah prepoznao, i umeo da ih ceni. Na dvoru i po haremu pričalo se da je tako zbog toga što je sultanija Olivera jednako šaptala na uvo Bajazitu, i svoje reči kitila mnogim ponudama, podstičući svog muža da odluke i misli zaliva vinom. Ona se na te priče nije obazirala dokle god je njen brat u milosti padišahovoj a njen narod dalje od osmanskog handžara.

Sada je sve bilo drugačije. Moćna senka zastrašujućeg mongolskog tirana, koga su zvali Gurgan – „Sahranjivač“, nadvila se nad njima kao crno sunce. I svi šapati oko nje, bilo da su dolazili od drugih žena u haremu ili slugu koji su ulazili i izlazili iz šatora, govorili su isto: bitka je jamačno izgubljena.

U srcu joj je bila strepnja, na usnama molitva. Izgovarala je reči tiho, zazivala Hrista kao što dete zove majku, nabrajala imena svetaca i redove anđela trudeći se da je ne čuju ičoglani, seizi i druge hanume. Dovoljno su je opadali da je Bajazita učinila nedostojnim, da ga je navela da pije vino i čini haram, da krši zakone božje i čovečje, i na koncu postane mahnit i previše gord.

Ali ni sad Olivera nije strepela samo za svog muža i njegovo carstvo, u mislima joj je bio i brat Stefan. On je negde tamo. Na svom doratu, u oklopu od španskog čelika, sa mačem u ruci, brani veru koja nije njegova, i boga koji nije njegov Bog, i carstvo kome ne pripada, rame uz rame s emirom koji mu je od dušmanina postao zet.

Sada je svemu tome došao kraj: krici i buka bitke, koji dopiru spolja, postaju sve jači i, nedugo zatim, u šator hrupi mongolski ratnik sa krivom sabljom o pojasu i vatrom u očima. Gleda u nju i ostale žene s osmehom koji ne skriva porugu dok mu sladostrašće iskri u očima.

Lagano polaže šaku na svileni pojas protkan srebrom, a onda im se obraća na tečnom turskom jeziku:

„Vi svi sada ste vlasništvo velikog kana.“

„Sultanu, neće ti faliti dlaka s glave.“

Ove reči izgovara veliki Tamerlan dok gleda kako sunce zalazi iznad Angorskog polja opoganjenog leševima ljudi i životinja. Nije to običan zalazak sunca, ne, suton je imao boju ljudske krvi i velikom kanu to je govorilo da njegova današnja pobjeda nije tek puka sreća nego i volja božja, i da ga taj isti bog kome je pre početka bitke dva puta klanjao, sada pozdravlja bojeći svet porfirom.

Zato se i nasmešio kada su mu doveli osmanskog emira, svezanog, lica prepunog posekotina i ruku omlitavelih od rada teškom sekirom.

Još uvek gord i prkosan, Bajazit je na to samo prezrivo pljunuo na zemlju pred sobom, pogledao ga odlučno, i rekao:

„Nije lepo što se podsmevaš nekom koga je Alah unesrećio.“

„O, ne smajem se ja tebi, stari neprijatelju...“, reče Tamerlan, „nego mi je smešno kako je taj isti bog koga pominješ, darovao ovaj svet jednom bogalju kao što sam ja i jednom slepcu kao što si ti.“

Zatim se namršti i oštrim glasom dodade:

„Bajazite... Znaš i sam odlično šta bi se desilo meni da je Bog odlučio drugačije, i da sam ja sada na tvom mestu.“

„Znam“, reče suvo Bajazit. „Ali takva su pravila ratovanja.“

„Želiš da te posečem, sad i ovde?“

„Učini kako misliš da valja.“

„Kakav si ti tvrdoglav čovek. Sve je moglo drugačije da se reši. Zar si posle ovalikog stradanja spreman da i sopstvenu glavu daš za Kara-Jusufa?“, podseti veliki kan svog poraženog rivala na pravi povod njihovog sukoba.

„Osmanlija nikad ne izdaje svoje prijatelje.“

„Nisam tražio da ga izdaš nego da ga predaš.“

„Pa da ti njegovom glavom zakitiš jednu od onih tvojih bezbožnih čele-kula?“

„Bolje njegovom nego tvojom.“

„Ja svoj život predajem Jedinom Bogu.“

„Nema Bog ništa s ovim, Jilderime. Da si malo zauzdavao ljude, sad ne bi ovde stajao vezan i ponižen. Onaj srčani srpski princ se tri puta probijao do tebe, i sva tri puta si odbio da se povučeš zajedno s njim. A sećaš se šta si mi napisao u poslednjem pismu? Da ćeš, kada te Bog uzvisi pobedom, silovati moju miljenicu.“

„Odbio si moj poklon.“

„Poslao si deset konja... Deset!“

„Pa?“

„Kod nas Mongola devet je sveti broj.“

„I šta sad? Sav ovoj pokolj zato što sam ti poklonio konja više?“

Tamerlan se na ovo nasmeja, iskreno i prostodušno; lagano je shvatao da ovaj razgovor počinje da biva izlišan i besmislen, i zato ponovi svoje reči sa početka.

„Kao što sam ti obećao... Prema tebi će se svi ophoditi sa poštovanjem. Ti si sultan, senka Alahova na zemlji, ne mogu sa tobom kao sa nekim običnim zarobljenikom. Zato ovo nije tvoj kraj. Ne sad i ne ovde. S druge strane, što se tvog carstva tiče...“

„Moje carstvo će trajati kroz moju lozu“, prkosno ga prekidaje Bajazit.

„Misliš na sina? Sulejman? Onaj što ga nazivaju još i Muslim? Prvorodeni princ?“

„Da. Na njega mislim. On je već na putu za Jedrene. Tamo će podići novu vojsku, veću, moćniju i jaču... I doći će ponovo ovamo. Da pokaže svu silu i slavu Orhanovih potomaka.“

Veliki kan zamišljeno pogleda u daljinu, zatim klimnu glavom i izgovori glasom koji je odisao smirenjem.

„To ćemo još da vidimo...“

* * *

„Večere tvoje tajne primi me, Spasitelju, danas kao pričasnika...”

S usana Stefana Lazarevića reči su klizile oblikujući molitvu Gospodu dok je stajao na uzvišici i zurio u suton. Osećao se kao Hristos u pustinji – svestan da mora da se suoči s poslednjim izazovom. A taj izazov nailazio je pravo ka njemu, jasno je na obzorju mogao da vidi oblak prašine pod kojim je bila mongolska konjica. Potera je bila poslata odmah nakon što se, vodeći sa sobom princa Sulejmana, povukao sa bojišta.

Znao je i da moraju negde da stanu jer su konji bili umorni a ljudi iscrpljeni od seče. Zato je odabrao ovo mesto pogodno za zasedu, tesnac u kome svoje progonitelje može da napadne s obe strane, i lako ih porazi. Ili bar uspori dok princ ne bude dovoljno daleko da ga nijedna potera ne može stići. Biće to njegova poslednja bitka kao vazala jer on ni Sulejmanu ni ostalim Bajazitovim sinovima nije dugovao nikakvu vernost. Jilderim je bio njegov sizeren, a on je sada ili mrtav ili u lancima, što ukida vazalsku obavezu, što njega čini slobodnim čovekom a njegovu kneževinu nezavisnom državom. Bajazit mu je uvek govorio, i pijan i trezan, da će se, kada ga Alah jednog dana uzme, njegovi potomci poklati oko prestola, a Stefan se ni rečju ni pismom nije obavezao nikome od njih. I sam ovaj čin spasavanja Sulejmana bio je deo zakletve koju je dao njegovom ocu, zakletve koja je Bajazitovim padom prestala da važi. Agarenska vojska, razbijena i poražena, povlači se prema Mramornom moru, Mongoli su daleko, njihova je prestonica Samarkand, a njihov gospodar ima drugačije naume sada kada nema njegovog velikog takmaca. Kada dobije i ovu poslednju bitku, Stefan će se takođe uputiti ka moru, gde će denovljanske ili mletačke lađe prevesti njega i njegove vitezove do Konstantinopolja, do gordih i gladnih Romeja i njihovog ponosnog vasillevsa, i preneti im vesti o padu moćnog osmanskog cara i bici koja je promenila sudbinu čitavog sveta.

„Pogledaj ispred sebe, Đurđe“, obrati se svom sestriću koji je sedeo na kamenu neki korak iza njega i, ćutke, oštrilom prelazio preko sečiva svog mača. „Kaži mi šta vidiš?“

„To je Tamerlanova potera koja nam se približava“, potvrdi ovaj ne skidajući pogled sa gole oštrice.

„Ne. Ne vidiš dobro, Đurđe... Hoćeš da ti kažem šta ja vidim?“

Đurađ zausti da odgovori, ali njegov ujak nastavi.

„Vidim... vidim viteza na konju... U desnici drži dugačko bojno koplje i na njemu krstoznačni steg...“ Glas gospodara Stefana činio se odsutan, kao da se obraća nekom drugom, nekom ko je daleko. „I nije to samo vitez na konju...“

Stefan se nasmeši, kao da je ponovo ugledao starog prijatelja.

„To je Ivan Kosančić.“

Prvi deo

ISHODIŠTA

*Ako hodočasnik ne nosi u sebi ono što traži, neće to naći
ni kada stigne na ishodište.*

Vizantijska poslovice

1.

Kosanica, Moravska Srbija, jesen 1386. Šesnaest godina ranije

Gospodar Ivan Kosančić zuri u pismo koje je upravo pročitao.

Velikom odajom dvora na Kosanici lebdeo je miris tamjana i tek ispečenog hleba, sa prozora je dopirao huk vetra i bistri zvuk zvona što poziva na liturgiju.

Vojvoda Kosanički mogao je samo da nasluti svet koji je postojao tamo dole, ispod sivih zidina tvrđave... Sebre koji poslušno i bez mnogo reči stupaju u hram Božji, prosjake bez udova i očinjeg vida što pružaju prljave šake dok sede na crkvenom pragu i šapuću: *Spasi Bog*... Majke što ljube gole glave svoje čeljadi, dok suvim usnama sriču molitvu Bogorodici. Umorne težake što znaju da večernja molitva neće promeniti ništa u danu koji je svanuo. Izvidnike, koji se vraćaju sa granice i u konjušnici rasedlavaju svoje atove, odlažu mačeve i koplja i razmišljaju o tome koji je najbolji način da se gospodaru saopšte loše vesti. Bundžije i pijance kako, dokoni u krčmi, za to što su loši muževi, očevi i ljudi krive Boga na nebu i gospodara Kosančića na zemlji. Razbojnice što bdiju nad drumovima u